

Bácska újabb regénye

Majoros Sándor: *Az eperfa nyolcadik gyökere*. Magyar Napló, Budapest, 2013

A Vajdaságból átköltözött Majoros Sándornak *Az eperfa nyolcadik gyökere* című regénye egészében a Bácskát idézi Bajsán, Ómoravicán, Pacséron át egészen Zomborig meg Szabadkáig, ezért aztán joggal állítható, hogy a regény egész szövegét valamilyen féken tartott, mégis jól látható nosztalgia lengi be, ami könnyen olvasható ki a regényben közölt tájképekből, az utcanevekből, az évszakok változásából meg persze azokból a változásokból is, amelyek ezt a vidéket a múlt század harmincas éveitől kezdődően a hatvanas évekig bejárták. Hatalmak és rendszerek váltakoztak ezen a vidéken, mert a húszas években történt átrendeződés és az új államalakulat létrehozása lényegében új konfliktusokat szült, minek folytán a nagypapa által gyűjtött képes Magyarország-történetek felkerültek a padlásra és ott porosodtak, mígnem az unoka rájuk nem talált, sőt egy-egy lapot ki is tépett belőlük. Ez az unoka mondja el a történetet, bár akkor még meg sem született, amikor a regényt indító baleset megtörtént. A nagypapa, Majoros Ignác, a bajsai uraság, Kamjonkai Szemző Dénes gépkocsivezetője volt, s akkor a balesetet megelőző napokban a Szabadkára költözés tervével foglalkozott, ott autószerelő-műhelyt nyitott volna, minthogy nagyon értett a motorokhoz, mindent, ami a keze ügyébe került, meg tudott javítani. De a tervből nem lett semmi, mert 1938-ban, a zombori újévi mulatság után éjszaka, hazafelé menet elvétette a Ferenc-csatorna hídját, az autóval együtt a csatornába zuhant, és mindketten, Majoros Ignác és Kamjonkai Szemző Dénes ott vesztették az életüket, a nagypapa a gépkocsi hátsó ülésén, az uraság meg a befagyott csatorna jege alatt. Innen indul a történet, a két apró gyerekkel magára maradt özvegy Ómoravicára kerül, ott neveli fel a fiait, akik közül az egyik a történetmondó unoka apja, a másik pedig katonarvosai pályát befutó nagybácsija. Éles ellentét van a két életpálya között, a fiú apja otthon maradt, valamennyi földet örökölt, azt művelte, néha kőművesek mellett dolgozott, máskor a takarmányfeldolgozó üzemben, de

mindenesetre nagy szegénységben élt a feleségével meg a két gyerekével. Az egyik, a fiú lesz az a Majoros-leszármazott, aki majd előadja a család történetét, ezért aztán *Az eperfa nyolcadik gyökere* című regény családregegynek mondható, mert egészében a Majoros család történetét mondja a közúti baleset után következő évekből és évtizedekből, miközben persze kitekint a családon kívülre is. Jól láthatók ebben a kitekintésben a gyerek kori pajtások, jól láthatók a szomszédok, a közelebbi vagy a távolabbi rokonok és ismerősök, jól látható mindaz, ami egy falu életében napról napra zajlik. Ezért aztán Majoros Sándor regénye valamennyire túl is mutat a családtörténeten, a család hét gyökerén túl a nyolcadikat is bevonva a történetbe, s ez a nyolcadik akár társadalomtörténetként is érthető, mert a villámsújtott eperfát a földből kiásó férfiak jól tudják, az eperfanak hét gyökere van, a nyolcadikra nem is kell számítani, s ez legfeljebb akkor nő bele a földbe, ha valamilyen szerencsétlenség éri a fát, ahogyan a Majorosék eperfáját is villám szakította ketté, minek hatására az eperfa mélyen a földbe ásta a nyolcadik gyökerét. Ahogyan a nosztalgia áthatja Majoros Sándor regényének szövegét, úgy épül be a szövegbe a nyolcadik gyökér jelképesége. Mert szimbólum a nyolcadik gyökér, a vidék életén áthaladó történelem jelképe, hiszen a múlt század eleji elcsatolást és országalapítást a Majoros család és mindenki, aki körülöttük van, afféle villámcsapásként éli meg, s a visszarendeződésben reménykedik, néha ki is mondja a reményeket, ami miatt büntetésben lesz része, s ez akkor sem változik, amikor rövid időre visszarendeződik a helyzet, sőt éppen ekkor történnek meg a besorolások, a zsidó házak szétcincálása, ekkor kerül majd az a púderesdoboz is a Majorosok kezébe, amely megint szimbolikus értelmezést kaphat, hiszen kiderül róla, hogy egy darabból készült, nincsenek rajta eresztékek, nyoma sincs rajta a megmunkálásnak, legfeljebb az alján látható egy behorpadás, aminek forrásáról semmi sem tudható meg, legalábbis semmit sem tudhat meg a szelencét megtisztító és tanulmányozó fiú meg a barátja. Majoros Sándor regényének ez a két jelképesnek vehető mozzanata, az eperfa nyolcadik gyökere meg a szelence története azt jelzi, hogy a regény szövegét közvetlenül alakítják jelképesnek vehető történetesalak, így aztán a családregegy egy újabb dimenzióval gazdagodik, a jelképeség dimenziójával, mert végül is a nagyapa balesete, majd az utána következő történet-sor, aminek során kialakul a Majoros család sokfelé ágazó története, valójában mindaz, amit a családi emlékezet megőrzött a múltból, és ezek a történetek meg életrajzok sohasem a folyamatos történetmondás szerint rendeződnek el, hanem kisebb vagy nagyobb történetegységekben, s ezek közül is leginkább emlékezetesek az előadás, a leírás vagy az elmondás során anekdotába torkolló történeteszilánkok, mert ezek maradnak meg

igazán a családi emlékezetben, ezek rögzülnek hosszú időre, s ezeket sorakoztatja fel regényének lapjain a kései utód. S ebben irodalmi előképe is van Majoros Sándornak, ezt nem is rejti el, hiszen a regény elején említést tesz arról a regényről, amely az irodalom történetébe írt be egy korábbi rejtélyes esetet a Bácskából. Mikszáth Kálmán nevezetes regényére kell gondolni, amikor Majoros Sándor arról beszél, hogy „Kamjonkai Szemző Dénes eltűnése vetekedett avval a bácskai szenzációval, amelyből úgy három évtizede regény is született, ami a létrejöttének idején főként az író- és olvasószalonok érdeklődésére tarthatott számot”, majd ehhez teszi hozzá, párhuzamot állítva a két rejtélyes eset között, hogy „ellenben ez a mostani eset magán hordozta mindazt a terhet, ami az itt ragadt arisztokrácia életét, tevékenységét az 1920-as elcsatolás óta körbevette”. Ezt a regény elején mondja Majoros Sándor elbeszélője, előhívja tehát Mikszáth Kálmán emlékezetes, ugyancsak ebből a talajból született regényének világát, ezzel indokolja azt, hogy maga sem retten vissza az anekdotát anekdotára halmozó elbeszélői modortól, sőt ki is élezi szövegét az anekdotára, holott a világ, amit fest, a Majoros rokonság élettörténete s a körülöttük élők története egy cseppet sem anekdotikus, legalábbis nem az adomázás értelmében, hanem súlyos terheket viselve épül fel, balesetek és halálok, börtönök és büntetések sorából. Van abban tehát valamilyen ellentét, hogy Majoros mintha anekdotázna, miközben súlyos élettörténeteket, drámával és tragédiákkal vegyített életrajzokat sorakoztat fel regényének lapjain. Ez az ellentét regénye szövegének javára válik, hiszen feszültséget teremt, feszültséget a beszédmód és maga a történet között, feszültséget az elbeszélés és az elbeszél között. A regény egész szövegét behálózó nosztalgia és a szöveg felépítését befolyásoló jelképesség mellett ez az ellentét határozza meg *Az eperfa nyolcadik gyökere* című regény világát, azt a világot, amely egyszerre épül a családi emlékezetben őrzött történetekből és a tőle függetlenül haladó történelem léptékeiből. Éppen ezért a regény egyszerre olvasmányos és elgondolkodtató, egyszerre könnyed és súlyos, ami azt jelenti, hogy Majoros Sándor jól egyensúlyoz a mikszáthi anekdotázás és a jelképekre épülő szövegépítkezés között, s ezt az egyensúlyt mindvégig megtartja. Majd a regény vége felé ismét előjön a Mikszáthra való hivatkozás. A regény első személyű elbeszélője, a Majoros-ivadék, egy sárga borítékot kap a nagymamájától, Majoros Ignác özvegyétől, ezzel együtt az özvegynek azt az egész életében élő gyanúját bízva az unokára, hogy Majoros Ignác meg a gazdája balesete nem egyszerű baleset volt, hanem előre kitervelt gyilkosság, s amikor ezt a gyanút az anyjának a fiú előadja, az csak legyint rá, és azt mondja, hogy ez badarság: „Ó, az a bolond öregasszony!, célozgatott a nagymamámra”. S itt most mintha az anya szavai következ-

nének, az Ungárékon megesett botrányos históriáról, amely „jócskán az első világháború előtt történt, ami meg utána következett, az éppen elég bajt hozott rájuk ahhoz, hogy ne foglalkozzanak egy fantázia szülte irománnyal. Biztos nem esett nekik jól, hogy regényt írtak a lányukról – itt van a nyelvemen annak a mihaszna írónak a neve –, de szegény Ungár Piroska 1938-ban már elvált asszony volt, ráadásul Pesten élt, és fogalma sem volt róla, milyen az élet idelent délen.” 1938-at említi a történetmondó fiú anyja, azt az évet, amelyben január elsején az a közúti baleset történt, melynek során a kisfiú nagyapja és annak gazdája életüket veszítették. Úgyes kézzel kapcsolja rá tehát Majoros Sándor a regény végét a regény elejére, mintha csak elkötni igyekezne a regényt indító szálát, és ugyanezt teszi akkor is, amikor a történetmondó, az akkor éppen tizenhárom éves fiú, majdnem balesetéről beszél. Az történt, hogy az akkor már katonaoorvosként Újvidékre került nagybácsi a családjával a tengerre ment nyaralni, és a velük élő nagymamát a fiú gondjaira bízta, aki nem igazán érezte jól magát a városi emeletes ház lakásában, és a nagymama unszolására fürödni ment a Dunára, holott úszni nem tudott, mert az első nekifutása az úzásnak csúfosan végződött, s most minthogy belépett a vízbe, a víz sodrása magával ragadta, nem érezte talpa alatt a talajt, fuldoklott, majd szerencsés véletlen folytán éppen arra sodorta a víz, ahol sikerült megkapaszkodnia és partra vergődnie. A regénykezdő baleset és a regényt záró majdnem baleset fogja egybe *Az eperfa nyolcadik gyökere* című regényét Majoros Sándornak, és ez arról beszél, hogy jól megszerkesztett regényt írt Majoros, mégpedig Mikszáth Kálmán árnyékában, s ez javára vált a Bácskát rajzoló meg megidéző, a nosztalgiától sem elrettenő regénynek.

